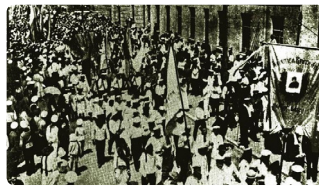

САГА ПРО БАНКИ В КРИМУ: ШІСТЬ РОКІВ ПО ТОМУ

→ 4

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА КРИМУ В 1917-1918 РОКАХ

→ 6

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

№ 17
11.09.2020

літературно-художня, публіцистична

КРИМ: ВИЩА ОСВІТА (2014-2016 РР.)

ГОСТРЕ ПИТАННЯ

Уже всьоме проходить вступна кампанія в тимчасово окупованому Криму. Сотні юнаків і дівчат вступають до вищих навчальних закладів півострова. На 2020 рік система вищої освіти практично завершила своє формування і зараз відбуваються лише деякі незначні зміни.

ОЛЕГ ОХРЕДЬКО,
аналітик Центру
громадянської
просвіти «Альменда»

Весь окупаційний період існування системи вищої освіти можна поділити на дві частини:

1. Період становлення системи вищої освіти тимчасово окупованого Криму (2014-2016 рр.)

2. Період формування системи вищої освіти тимчасово окупованого Криму (2017-2020 рр.)

Практично вододілом у становленні системи вищої освіти можна вважати ухвалення у лютому 2016 року закону, який припиняв виділення квот у російських вищих навчальних закладах для випускників з Криму. Хоча цим законом і продовжувалися пільги у вигляді можливості вступу без Єдиного державного екзамену (ЄДЕ) до 2018 року, проте цей закон був першим кроком, який вказував на припинення преференцій для кримчан.

На початок 2014 року в Криму навчалось близько 48 тисяч студентів, у вишах III-IV рівнів акредитації окупованого Севастополя – близько 17 тисяч.

Окупація Криму не залишила осторонь студентське середовище. Як і все кримське суспільство, студенти підтримували різні погляди, а частина їх намагалася залишитися поза процесами, які відбувалися на півострові.

Ще в лютому 2014 р., тільки-но почалося вторгнення російських військ у Крим, кримські студенти почали звертатися до української влади з проханням про допомогу в можливості здобуття української освіти. Подальші події призвели до ще біль-

шого розшарування студентства.

Частина студентів кримських вишів почала переводитися до ВНЗ на материкову частину України. Тим паче Міністерство освіти і науки України досить швидко відреагувало на «референдум» і створило певний механізм переведення. Крім того, кримські студенти почали переводитися і до російських вишів.

23 травня 2014 р. Міністерство освіти та науки Російської Федерації заявило, що випускники вишів Криму будуть отримувати дипломи ро-

сійського зразка. Кримські виші почали переходити на російську систему освіти.

2014-2015 навчальний рік у вищих навчальних закладах окупованого Криму проходив під деякими значними подіями. Тривало переведення студентів до вишів України, за різними даними, протягом 2014-2015 рр. перевелось від 8 до 15 тисяч студентів.

Відбувався і зворотний шлях – кримчани поверталися з вищих навчальних закладів України до окупованого Криму. Хоча ймовірність цієї інформації

перевірити складно, тому що російські окупанти зарахували до тих, хто повернувся, всіх студентів, які отримали російський паспорт, а таких нарахували 3 тисячі.

Продовжували переводитися студенти і до російських вишів. Проте кількість студентів, які виїхали в Росію, невідома, але у квітні 2015 р. окупаційна міністерка освіти повідомила, що понад 4 тисяч студентів, які вчилися у вишах інших суб'єктів РФ, повернулися до окупованого Криму.

→ 2

ЯК ЦЕ БУЛО...

ЗАЛУЧЕННЯ ТАТАР У ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПРОЦЕС

→

8

КРИМ: ВИЩА ОСВІТА (2014-2016 РР.)

→ 1

ГОСТРЕ ПИТАННЯ

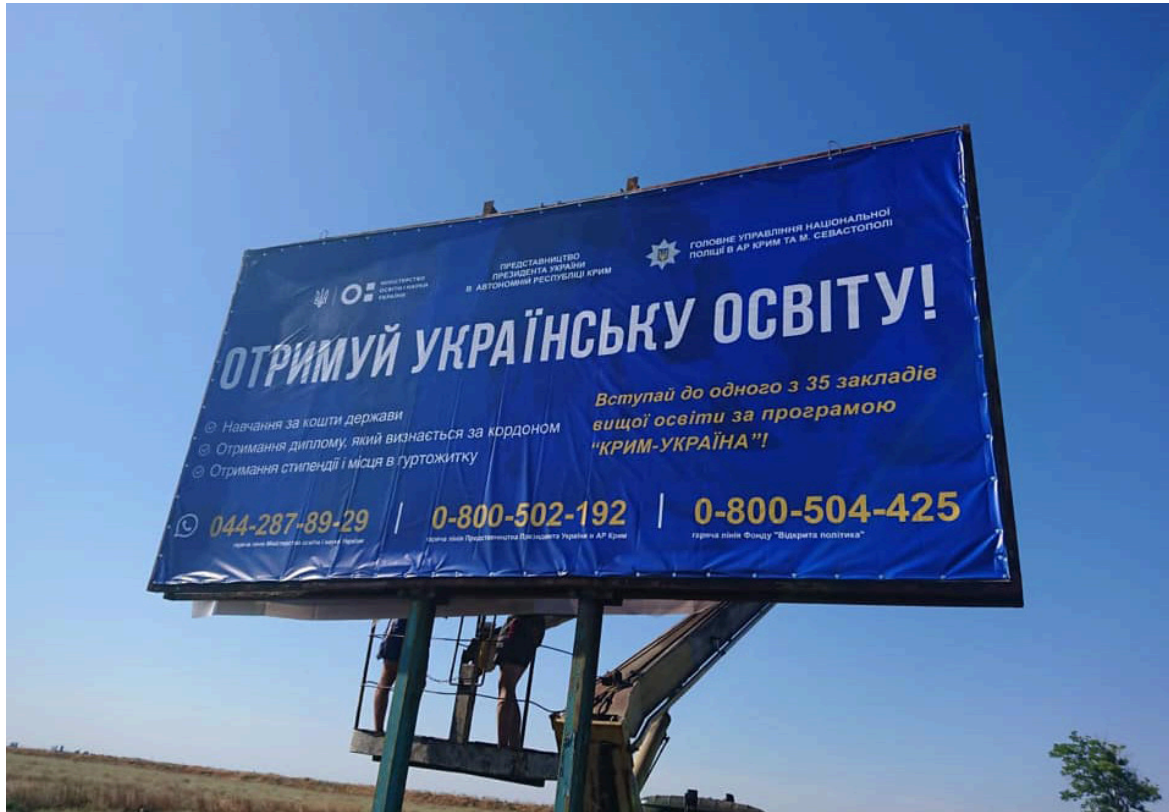
Мабуть, «найвизначнішою» подією того часу стало створення «Кримського федерального університету ім. Вернадського» на базі Таврійського національного університету ім. Вернадського шляхом об'єднання 7 вищих навчальних закладів та 7 наукових організацій Криму.

Практично одразу після офіційного «приєднання» окупованого Кримського півострова до Російської Федерації виникла думка про створення освітньої мегаорганізації. Про це 24 березня 2014 року (через 6 днів після так званого «референдуму») вперше заявив помічник президента Росії Андрій Фурсенко, а вже 31 березня 2014 року про створення університету на засіданні уряду оголосив прем'єр-міністр держави-окупанта Дмитро Медведєв.

Швидкість із ухваленням такого рішення говорить про наявність заздалегідь підготовленого плану інтеграції окупованої території. Незважаючи на те, що практично всі ректори кримських вишів (окрім ректора ТНУ М. Багрова) та керівники наукових закладів були проти об'єднання, уряд Російської Федерації 4 серпня 2014 р. прийняв рішення про створення так званого «КФУ ім. Вернадського». А 25 березня 2015 р. «КФУ» пройшов державну акредитацію. Об'єднання проходило нелегко, наприклад, студенти-медики виступили проти включення Кримського державного медичного університету ім. Георгієвського до «КФУ», а після включення понад 400 студентів-іноземців покинули університет.

Крім об'єднання вишів, в окупованому Криму відбувався й процес скорочення вищих навчальних закладів. Якщо на початок 2014 р. у Криму діяло 94 ВНЗ, то восени 2014 р. їх залишилося всього... 10.

У сфері вищої освіти окупованого Криму виникла ще одна проблема – дипломи російського зразка, які отримали студенти в кримських вишах, почали не визнавати. В Азербайджані вже у 2014 році відмовилися легалізувати дипломи ТНУ ім. Вернадського. Навіть у самому окупованому Криму виникали проблеми – капітанія Севастопольського морського порту не визнала

Білборди на контрольних пунктах в'їзду-виїзду «Каланчак» і «Чонгар» закликають абітурієнтів з окупованого Криму здобувати вищу освіту на материковій частині України. Літо 2019 року

Мітинг студентів Кримського державного медичного університету ім. Георгієвського проти об'єднання кримських вишів. Грудень 2014 року

дипломи «Севастопольського державного університету», Керченський морський порт відмовився визнавати дипломи «Керченського морського технологічного коледжу» та інше.

Окупація Криму практично припинила можливість для здобуття освіти студентами-іноземцями. До «Медичної академії» окупаційного «Кримського федерального університету» в 2015 році вступило всього 70 студентів (зазвичай щороку до Кримського державного медичного університету ім. Георгієвського вступало декілька сотень студентів), в основному з України та Узбекистану, а з так званого дальнього зарубіжжя – всього 12. Ректор окупаційного «КФУ» заявив: «А зачем нам эти иностранцы? Нам надо своих студентов воспитывать, а не всех

этих кенийцев и нигерийцев. КГМУ стал российским вузом, вот пусть и обучает врачей для России и Крыма».

* * *

Ще одним цікавим напрямком російських окупантів стали дії щодо преференцій для випускників кримських шкіл, а саме: створення пільг для абітурієнтів з тимчасово окупованого Криму. Вже у вступну кампанію 2014 року Росія запроваджує квоту для кримчан у російських вищих навчальних закладах. 27 березня 2014 р. міністр освіти і науки Російської Федерації Д. Ліванов заявив, що у 2014 р. буде створено 18 тисяч додаткових місць, і кримські випускники шкіл зможуть вступити до російських вишів без проходження ЄДЕ (Єдиного державного екзамену, своєрідного аналога українсько-

го Зовнішнього незалежного оцінювання), хоча 2,5 тисячі кримчан вже зареєструвалися для проходження ЄДЕ. Російське міністерство розробило спеціальні умови для вступу кримчан до вишів (замість ЄДЕ потрібно було скласти іспити, кількість яких визначав кожен ВНЗ).

Крім того, Російська Федерація прийняла безпрецедентне рішення, запропонувавши всім студентам, які були відратовані у 2014 р. з українських вишів, продовжити навчання в Росії (Наказ МОН РФ від 07.06.2014 р. «О зачислении на обучение по образовательным программам высшего образования лиц, признанных гражданами Российской Федерации», – «...лица, признанные гражданами, которые обучались бесплатно в образовательных организациях на территории

Незважаючи на те, що практично всі ректори кримських вишів (окрім ректора ТНУ М. Багрова) та керівники наукових закладів були проти об'єднання, уряд Російської Федерації 4 серпня 2014 р. прийняв рішення про створення так званого «КФУ ім. Вернадського». А 25 березня 2015 р. «КФУ» пройшов державну акредитацію. Об'єднання проходило нелегко, наприклад, студенти-медики виступили проти включення Кримського медичного університету ім. Георгієвського до «КФУ», а після включення понад 400 студентів-іноземців покинули університет.

України или в расположенных на территориях Республики Крым и города федерального значения Севастополя и прекративших деятельность филиалах иностранных образовательных организаций, не завершили освоения образовательных программ и были отчислены из них в 2014 году (далее – лица, признанные гражданами, не завершившими обучение), зачисляются в 2014 году на обучение по соответствующим образовательным программам в организации, осуществляющие образовательную деятельность (далее – организации), на соответствующий год обучения за счет бюджетных ассигнований федерального бюджета вне зависимости от наличия свободных мест, финансируемых за счет таких бюджетных ассигнований»). В серпні 2014 р. міністр освіти РФ заявив, що близько 1400 кримчан вступили до 170 вишів Російської Федерації. Ці квоти існували й у 2015 та 2016 роках.

Окрім запровадження квот, окупантами були створені програми, коли представники російських вищих навчальних закладів приїжджали в окупований Крим для набору студентів. Так, Вища гірничо-радна некомерційного партнерства «Гірничодобувачі Росії» прийняла програму «Студенти Криму», яка передбачала підйомні, підвищену стипендію у розмірі 10 тис. рублів, два безкоштовних перельоти до Криму й назад і навіть ноутбук.

* * *

Українська система освіти по-різному намагалася боротися за кримських сту-

дентів. З перших днів початку окупації студенти та їхні батьки почали звертатися до органів центральної влади. Попри складну ситуацію (Сергій Квіт став міністром освіти тільки 27 лютого 2014 р.), Міністерство освіти і науки України відреагувало дуже швидко. Вже 20 березня, практично одразу після «референдуму» 16 березня 2014 р., Міністерство освіти і науки України видає лист МОН № 1/9-161 від 20.03.2014 «Щодо переведення студентів», в якому дозволялося «переведення студентів вищих навчальних закладів Автономної Республіки Крим та м. Севастополя на навчання до вищих навчальних закладів, розташованих в інших регіонах України, за спрощеною процедурою». Це передбачало можливість здійснювати переведення студентів першого курсу без погодження з Міністерством освіти і науки України та під час навчального семестру, а також у разі відсутності вільних місць, що фінансувалися коштом державного бюджету, на напрямках (спеціальностях), на які здійснювалося переведення студентів, використовувати вакантні місця, що фінансувалися коштом державного бюджету, з інших напрямків (спеціальностей) відповідних курсів навчання.

Почала працювати «гаряча лінія» в Херсонській області – департаментом освіти і науки, молоді та спорту обласної державної адміністрації було відкрито консультативну телефонну лінію щодо розв'язання питань, пов'язаних з переведенням студентів вищих навчальних закладів Автономної Республіки Крим та м. Севастополя на навчання до вищих навчальних закладів Херсонської області та інших регіонів України. І вже 9 квітня 2014 р. МОН повідомило, що до вищих навчальних закладів Херсонської області переведено на навчання 28 студентів з Автономної Республіки Крим. А в Національному університеті імені Тараса Шевченка на початок квітня продовжили навчання понад 100 студентів із Криму.

Для допомоги в питаннях освіти на окупованих територіях на сайті МОН було створено окрему сторінку «Для жителів Донбасу та Криму», з травня 2014 року почав діяти телефон «гарячої лінії» МОН – (044) 481-32-15.

Держава почала створювати законодавчу базу щодо окупованих територій – 6 травня Верховною Радою було ухвалено Закон № 1237-VII, який

Мітинг студентів Кримського державного медичного університету ім. Георгієвського проти об'єднання кримських вишів. Грудень 2014 року

Студенти одного з кримських юридичних вишів

вніс зміни до Закону № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», додавши п. 12 в ст. 7 (були прописані питання освіти та можливості для учнів з окупованого Криму продовжити навчання в українських вищах). Закон передбачав можливість «продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету з наданням місць у гуртожитках на час навчання».

На початку травня МОН видав Наказ від 07.05.2014 № 556 «Про затвердження Тимчасового порядку переведення на навчання студентів, аспірантів і докторантів з вищих навчальних закладів та наукових установ, розташованих на тимчасово окупа-

ній території України». Цим наказом МОН визначив, що переведення студентів здійснюється до 1 вересня 2014 року, а Тимчасове положення конкретизувало лист МОН № 1/9-161 від 20.03.2014 «Щодо переведення студентів», прописавши спрощену процедуру переведення: відсутність погодження переведення з МОН; документи, які необхідно подати під час переведення (було враховано навіть можливість відсутності у студентів документів з вишу, в якому вони навчалися); прописаний механізм створення додаткових місць та інше.

Водночас почали виникати проблеми з переведенням студентів, деякі виші встановлювали додаткові вимоги (наприклад, обмежували кількість предметів, які склали академічну різницю) або виникали проблеми з додат-

ковими місцями та інше. Часто не вирішувалися питання з фінансуванням додаткових місць.

Незважаючи на величезну кількість проблем, студенти вишів Криму таки переводилися на «материк». За інформацією Кримської польової місії, на 5 травня 2014 р. до 124 вишів материкової України було переведено 1544 студенти. 10 червня 2014 р. на прес-конференції МОН було повідомлено, що «більше 1500 студентів перевелися з кримських вищих навчальних закладів до ВНЗ материкової України. Тим випускникам кримських вищих навчальних закладів, які не перевелися, МОН рекомендує отримувати російські дипломи. А потім на підставі цих дипломів та додатків до них на материковій частині України у будь-якому ВНЗ Херсонської області

А 22 червня 2014 р. заступник Департаменту Вищої освіти Міністерства освіти і науки Микола Фоменко в інтерв'ю навів цифру в 1415 студентів, які перевелися із Криму. З них на денну форму навчання переведено 1059 осіб, на бюджет – 816, на комерційну – 229. На заочну форму навчання переведені 356 студентів. Відповідно, на бюджетній основі навчаються 25 осіб, на комерційній – 331. Отже, 126 університетів прийняли студентів з Криму.

можна буде отримати український диплом про вищу освіту». А 22 червня 2014 р. заступник Департаменту освіти і науки Микола Фоменко в інтерв'ю навів цифру в 1415 студентів, які перевелися із Криму. З них на денну форму навчання переведено 1059 осіб, на бюджет – 816, на комерційну – 229. На заочну форму навчання переведені 356 студентів. Відповідно, на бюджетній основі навчаються 25 осіб, на комерційній – 331. Отже, 126 університетів прийняли студентів з Криму.

Згадала держава і про студентів контрактної форми навчання. 15 липня 2014 р. начальник відділу Департаменту вищої освіти Міністерства освіти і науки Сергій Храпатий повідомив, що «вже 600 студентів-контрактників з Криму перевелися до вишів материкової частини України і дані студенти були переведені на бюджетну форму навчання. Виняток становлять лише студенти, які здобувають другу вищу освіту». Також проблемою студентів-контрактників переймався й Кабінет Міністрів України. 20 серпня 2014 р. Розпорядженням КМУ № 742-р «Про деякі особливості переведення студентів вищих навчальних закладів, що розташовані на тимчасово окупованій території України, у період з березня до червня 2014 року» було встановлено, що після переведення студенти, які навчалися за кошти фізичних та юридичних осіб, завершують 2013/2014 навчальний рік на безоплатній основі, а з 1 вересня 2014 р. продовжують навчання відповідно до п. 12 ст. 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (...продовження здобуття певного освітнього рівня... за рахунок коштів державного бюджету...).

Далі буде...

САГА ПРО БАНКИ В КРИМУ: ШІСТЬ РОКІВ ПО ТОМУ

БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР

Продовження

Російський національний комерційний банк на сьогодні в окупованому Криму є основним – регіонально утворювальним банком. Бути найбільшим регіональним банком в умовах окупації і колонізації Криму не означає бути передовим, з точки зору якості послуг, що надаються банківською установою. Ось як оцінюють якість обслуговування в основному кримському банку клієнти.

Юрій Смелянський,
економічний експерт,
експерт з питань окупованих територій

Вчора (24.01.2020) підійшов до банкомата РНКБ, вирішив зняти з кредитної картки 2000 руб. (на рахунку було більше 2200 руб.). Мені замість 2000 руб. і мінімальної комісії за зняття готівки в 100 руб. банкомат видав 1000 рублів і при цьому взяв з мене двісті з гаком рублів комісії. Я був дуже здивований і обурений. Зателефонував на «гарячу лінію» РНКБ, зв'язався з оператором. Він мені пояснив, що з 14.01.2020 мінімальна комісія зросла зі 100 руб. до 299 руб., а на запитання, чому мене не сповістили про це хоча б по смс, оператор підтримки відповів, що десь на екрані банкомата показується інформація про цю зміну, і я за замовчуванням погоджуюся з цими новими умовами при знятті коштів, дивно, але я цього не бачив. виявляється, за зняття 1000 руб., хоча вибирав у меню 2000 руб., я «приніс» банку РНКБ одразу майже 30% прибутку, ті, хто зараз вклав у біткоїни, «позаздрили» б такому швидкому прибутку банку».

«Це – обманний банк. Написала вчора відгук, відповіли, що зі мною зв'яжеться співробітник банку. Чергова нахабна брехня, термінали спеціально влаштовані так, щоб були помилкові транзакції, вони навіть пояснити не можуть, чому це відбувається, кажуть, що тільки програміст може пояснити, а програміст у Краснодарі...».

«Перевела свою пенсію до РНКБ. Успішно робила оплату комунальних послуг через інтернет-банк РНКБ. Місяць тому під час спроби оплатити квартплату у мене в інтернет-банку з'явився

на 01.07.2014	на 25.11.2016	на 01.01.2020	на 30.01.2020
28	15	6	5

рядок: «У вас немає прав для роботи з документами. Оплата послуг рублевими переказами».

З питанням, куди поділися мої права для роботи з оплатою послуг, я звернулася на «гарячу лінію» РНКБ. Через 12 хвилин дзвінка я з'єдналася з оператором і поставила своє запитання. Він мило відправив мене в будь-яке відділення РНКБ для вирішення цього питання. На моє заперечення, що похід у відділення РНКБ з урахуванням очікування в черзі до півтори години займе півдня. Він відповів, що нічим допомогти мені не може!».

«...Спеціально три роки тому зробив картку, щоб комуналку

батькам оплачувати. Впевнений, я такий не один. Ви що, не хочете працювати у Росії? Переходьте на сучасні формати передових банків у РФ, які цінують час своїх клієнтів. Можу підказати яких».

Таких скарг стає щодня все більше і більше. Але проблема в тому, що перейти на сучасні формати обслуговування кримські банки не мають змоги. У тому числі це проявляється у вартості наданих банківських послуг. На окупованій території Криму вартість наданих комерційними банками послуг вища, ніж на території материкової Росії. «Передові банки РФ» не йдуть до Криму. Ця причина називається... санкції.

Через механізм запровадження санкцій і обмежень на окупованій території Криму було створено «кислотне середовище», яке впливає на економічну діяльність суб'єктів по всій території Російської Федерації. Саме з цієї причини в Криму практично так і не з'явилися інвестиції, за винятком бюджетних вливань. А регіональна банківська система окупованої території Криму не може забезпечити належну якість обслуговування клієнтів і регіональної економічної системи.

автоматично знижує доходи комерційних банків. Прагнення виправити ситуацію і збільшити доходи банків від застосування карт «Мир» призвело до збільшення вартості банківського обслуговування. З картами «Про100» інший нюанс. «Про100» – це карта російського «Ощадбанку». Того, якого в Криму немає.

Стандартно невеселим жартом стали у Криму розповіді про російських «туристів», які старанно шукають на окупованій території банкомати «Ощадбанку» або інших великих системоутворювальних комерційних банків Росії, які, «сміючись над санкціями», бояться зайти до Криму. І це страх не тільки власників банків – керівництво РФ вміє примушувати до виконання того, що вважає правильним або вигідним для себе. Просто всім зрозуміло, що робота в окупованому Криму системоутворювальних «Ощадбанку», «ВТБ» і інших, їм подібних, може обернутися для Росії фінансовим хаосом. Поки діють західні санкції, цих банків у Криму не буде.

Російська преса, виконуючи поставлені перед нею завдання ідеологічної підготовки населення РФ, у кримських питаннях постійно потрапляє, якщо м'яко сказати, в анекдотичні ситуації. Роблячи заяви про практичну відсутність серйозних проблем у Криму як «невід'ємної частини території» РФ, тут же наводяться приклади, повністю протилежні зробленим заспокійливим заявам. Як доказ наведемо кілька витягів зі статті в російському ЗМІ під назвою «Краще, ніж було, але поки не ідеально: експерти про банківську систему Криму».

«Реакція влади (окупаційної влади РФ, – авт.) виявилася оперативною. На півострові з'явилися філії невеликих «материкових» банків (які не мають усталених зв'язків із західним фінансовим ринком, і тому – менш

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

* * *

Через механізм запровадження санкцій і обмежень на окупованій території Криму було створено «кислотне середовище», яке впливає на економічну діяльність суб'єктів по всій території Російської Федерації. Саме з цієї причини в Криму практично так і не з'явилися інвестиції, за винятком бюджетних вливань. А регіональна банківська система окупованої території Криму не може забезпечити належну якість обслуговування клієнтів і регіональної економічної системи. Публікувалося вже багато інформації про недоступність великої кількості вже звичних послуг, які надають комерційні банки.

Ізоляція Криму призвела до того, що основним безготівковим платіжним засобом на території окупованого Криму стала російська відповідь на санкції – спочатку карта «Про100», потім карта «Мир». Картами «Мир» російське керівництво намагалося замінити міжнародні платіжні системи, які в умовах санкцій не бажають працювати у Криму. Але застосування карт «Мир»

вразливих для санкцій), а також були зареєстровані нові фінансові організації».

«...останнім часом у місцевих групах у соцмережах (на території окупованого Криму, – авт.) регулярно виникають дискусії щодо якості фінансових послуг. Місцеві банки звинувачують у нав'язуванні платних сервісів, чергах у відділеннях, збогах у роботі банкоматів, дорогих кредитах. Крім того, регулярно з'являються пости про те, що людям з кримською реєстрацією нібито відмовляють у будь-яких фінансових послугах на території «материкової» Росії – і в тому числі навіть у видачі банальних платіжних карт».

«Поверхове вивчення найбільш «яскравих» повідомлень свідчить про те, що вони, швидше за все, створені з так званих «акаунтів-одноденок» і є окремим випадком розгорнутої проти Росії інформаційної війни. Наприклад, чистої води фейком є твердження про те, що кримчанам не відкривають рахунки і карти на «материку». Насправді, проблеми виникають виключно з оформленням кредитів, що пов'язано не стільки зі статусом Криму, скільки з небажанням банків стягувати потенційну заборгованість з мешканців іншого регіону зі специфічним правовим полем».

«Голова постійної комісії Законодавчих зборів Севастополя з бюджету В'ячеслав Аксьонов, який працював у 1992-2014 роках на керівних посадах у різних комерційних банках, розповів: «Загалом стан ринку фінансових послуг у Криму і Севастополі можна оцінити як незадовільний. Основних проблем дві. Перша – кредитування. Друга – валютні розрахунки. Дотаційні регіони Севастополь і Крим виявляються з точки зору банківської системи свого роду донорами для решти Росії. Парадокс? Парадокс! Це виражається в тому, що гроші, мобілізовані тут, повертаються у вигляді кредитів значно меншою мірою, ніж у середньому по Російській Федерації. Рік тому склалася така ситуація, що грошей банками було залучено мало не в три рази більше, ніж їх розміщено».

«...Коли сказав у столиці, що я з Севастополя, мені заявили, що навіть обговорювати мій кредит не будуть. Це їхні страхи щодо ризиків. Ситуація з валютними розрахунками – ще гірше. Відкрити валютний рахунок у хорошому банку, надаючи свої реквізити севастопольські, – нереально. Треба якось маскуватися, якимись обхідними шляхами проводити розрахунки. Ще соромно перед гостями – приїжджають до нас іноземці й кажуть: «А ось ви знаєте, ми не змогли скористатися карт-

Сімферополь, головне відділення банку РНКБ, колишній ПриватБанк

кою, відчували себе мало не як бомжі».

* * *

Ізоляція означає обмеження свободи. Стосовно банківського сектору окупованої території Криму термін «ізоляція» означає виниклі обмеження на свободу вибору банківських послуг. Обмеження свободи вибору означає обмеження або практично повну відсутність конкуренції, падіння якості послуг, що надаються, вартість послуг тільки підвищується, а сучасні банківські або платіжні інструменти практично не доступні. Поступове, але неухильне економічне «вмирання» регіону ще більше погіршує ситуацію. Адже банківський сектор – лише супутній сегмент, що обслуговує. Чим активніше економічне життя – тим більше виникає потреби в банківських інструментах, тим вище якість банківських послуг. Мешканцям Криму, громадянам України, які звикли в доокупаційний час до широкого вибору й високої якості банківських послуг, – некомфортно. «Колонізаторам» з материкової Росії, які перебралися жити на окуповану територію, – також. Адже банківський сектор на окупованій території Криму і банківський сектор на материковій частині Росії – це два різних і не схожих один на одного світи.

Для банківського сектору гроші – це товар. Специфічний товар, який продається і купується в специфічних магазинах – комерційних банках. Ще одне призначення комерційних банків – концентрація якомога більшого обсягу специфічного товару (грошей) з метою формування із нього одного з інструментів економічного розвитку – інвестиційного ресурсу.

Представники окупаційної влади в Автономній Республі-

ці Крим та м. Севастополі дуже люблять розповідати про обсяги інвестицій в окупований півострів. Наприклад, у системі стратегічних цілей і напрямків соціально-економічного розвитку окупованого Криму до 2030 року зазначено таке:

Стратегічні цілі другого рівня	Перемога в боротьбі за інвестора
Критерій перемоги	Інвестиції та реінвестиції
Ключовий цільовий показник	Обсяг інвестицій в основний капітал (за винятком бюджетних коштів)

Стара приказка «Багато грошей не буває» – особливо актуальна, якщо говорити про інвестиції. Специфічні магазини – банки – і покликані допомагати вирішувати питання цього самого браку грошей. Це в теорії. Кримська практика дещо інша і далеко не райдужна. Про проблематику інвестицій у територію окупованого Криму йшлося багато протягом усього періоду окупації. І комерційні банки, які з різних причин ухвалили рішення прийти в Крим і загинути на окупованій території, на вирішення питань проблематики інвестицій жодним чином не впливали. Ілюстрацією до цього твердження є дані окупаційної статистики протягом усього періоду окупації. Останні дані за 9 місяців 2019 року.

Інвестиції в основний капітал

Джерела	АР Крим	Севастополь
Кредити банків	2%	7,5%
Бюджетні кошти	80,2%	73,2%

На окупованій території бюджетні кошти держави-агресора не спрямовуються на вирішення питань соціально-економічного розвитку. Дані тієї ж окупаційної статистики показують, що основними напрямками інвестицій в основний капітал у 2019 році, як і в усі попередні роки окупації, є: по окупованій території АРК – будівництво об'єктів військо-

во-стратегічного призначення («Кримський міст» і траса «Таврида») 65,7% всього обсягу інвестицій; по м. Севастополі – розвиток військової бази (державне управління і забезпечення військової безпеки) 50,4% всього обсягу інвестицій.

* * *

Ці дані окупаційної статистики не враховують ресурси, які використовує малий і середній бізнес для інвестицій у власний розвиток. Для малого та середнього бізнесу банківські кредити є практично основним інвестиційним ресурсом для розвитку. У російській пресі зазначається, що питання незадоволеного попиту малого і середнього бізнесу на банківські кредити в окупованому Криму порушувалися й обговорювалися за весь період окупації неодноразово. Доступнішими від цього кредити не стали. На сьогодні лише один РНКБ здійснює у невеликому обсязі кредитування підприємств малого та середнього бізнесу. «Ще один великий банк, «Росія», працює тільки з корпоративними клієнтами, що мають капітал від 150 мільйонів рублів, а в Криму у малого і середнього бізнесу стеля – 25 мільйонів». У 2017 році окупантами робилася заява, що підприємці окупованого Криму зможуть отримувати пільгові кредити з держпідтримкою від МСП Банку під 6,5% річних.

Але сам МСП Банк у Криму так і не став працювати, поспівшись на санкції, і з Кримським фондом гарантування співпраця не склалася, він вибрав банком-партнером у регіоні РНКБ. Однак, як розповів директор Фонду підтримки підприємництва Криму Дмитро Зеленський, під заявлені

Адже банківський сектор – лише супутній сегмент, що обслуговує. Чим активніше економічне життя – тим більше виникає потреби в банківських інструментах, тим вище якість банківських послуг. Мешканцям Криму, громадянам України, які звикли в доокупаційний час до широкого вибору й високої якості банківських послуг, – некомфортно. «Колонізаторам» з материкової Росії, які перебралися жити на окуповану територію, – також. Адже банківський сектор на окупованій території Криму і банківський сектор на материковій частині Росії – це два різних і не схожих один на одного світи.

ФОТО З ВИПРИТКИ/РАБЕЛІ

6,5% річних було видано всього один кредит у грудні 2017 року. Малий і середній бізнес, у тому числі, передбачає ризик дії, а ризик дії без вільного і незалежного мислення неможливий. Своєю чергою, вільне і незалежне мислення на військовій базі – це нонсенс. Як нонсенсом є вільне і незалежне мислення з тією системою відносин, яка побудована у Росії.

У 2017 році єдиний реальний кредитор – РНКБ – надав понад 3,5 мільярда рублів кредитів, з яких близько 70% – під поручительство фонду гарантування (він видав 366 порук на суму 1,5 мільярда рублів). Однак можливості фонду дуже обмежені – розмір капіталу становить 256 мільйонів рублів, тоді як в інших регіонах аналогічні структури мають капіталізацію від 1 до 15 мільярдів рублів.

Крім банківського сектору, кредитуванням малого та середнього бізнесу в Криму займається Фонд мікрофінансування підприємництва. Її директор Валентина Аленіна також говорить, що головна проблема – це дефіцит ресурсів для видачі кредитів малому і середньому бізнесу.

Реальний світ ХХІ століття влаштований таким чином, що перейти в окремо взятому окупованому регіоні до моделі «найпростішої економіки без обміну», описаної в романі Д. Дефо «Робінзон Крузо», неможливо. А ось «схлопування» банківського сектору в окупованому Криму до стану 80-х років ХХ століття, тобто до функціонування на колонізованій окупантами території Криму 1-2 банківських установ низької якості послуг, що надаються, – цілком реальна перспектива. Колораціоніст Аксьонов уже скаржиться в Кремль на брак банківських інститутів в окупованому Криму.

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА КРИМУ В 1917-1918 РОКАХ

МОВОЮ АРХІВІВ

Продовження

Попри заяви окремих російських істориків, українські газети у період війни і революцій у Криму видавалися

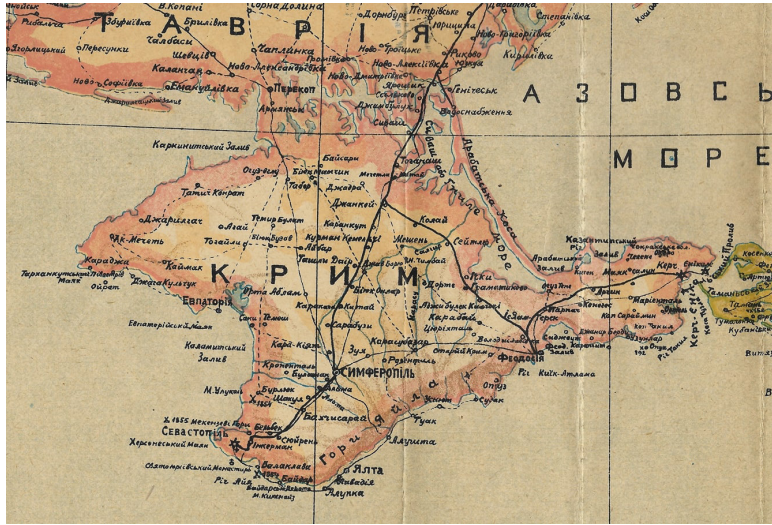
Прямий стосунок до нашої теми має і питання використання української мови на шпальтах періодики органів самоврядування, адже в інших регіонах України, наприклад, друковані органи земств після Лютневої революції ставали українсько-російськомовними чи переходили цілком на українську.

АНДРІЙ ІВАНЕЦЬ,
кандидат історичних наук,
член вченої ради НДІУ

А двадцять другого липня / 4 серпня 1917 р. Таврійська губернска земська управа придбала для губернського земства газету «Южные ведомости» та типографію. Природно постало питання щодо редакційної політики нового видання. Дискусію, зокрема, викликала проблема використання земською газетою мов багатонаціональної Таврійської губернії, в якій відносно більшість складали українці.

8 (21) серпня 1917 р. після доповіді члена управи П. С. Бобровського (соціал-демократа-плекхановця) про придбання цього друкованого органу губернський комітет з народної освіти Таврійської губернської земської управи на своєму засіданні розглянув питання: 1) про визначення мови, яка б відповідала колу читачів, інтереси яких переважно переслідуються виданням, і 2) про зміст газети відповідно до запитів сільського населення і зовнішню форму статей. Щодо вжитку мов було розглянуто три пропозиції: 1) друк кореспонденції «на всіх місцевих наріччях»; 2) розміщення кореспонденції українською мовою; 3) залишити у використанні лише російську мову. Більшість членів губернського комітету з народної освіти підтримала другу пропозицію, тобто друк україномовних кореспонденцій поруч з російськими текстами.

Проте остаточно схвалити рішення про купівлю видання і визначити співвідношення у вживанні російської та української мов мало Таврійське губернське земське зібрання. Щодо останнього питання 26 серпня (8 вересня) 1917 р. на його над-

Крим на «Карті України» Степана Рудницького 1918 року з позначенням українського населення на півострові (жовтим кольором)

звичайній сесії виникли гострі дебати. Гласний М. С. Скрипка (член УПСР) заявив, що «газети української у нас поки немає», а тому запропонував завести україномовний відділ у земській газеті для друкування статей «з метою дати українському населенню губернії розібратися у тому національному русі, який вилився у вимогу широкій автономії України». На його думку, вести таку рубрику мала б спеціально запрошена особа.

Редактор газети «Южные ведомости» А. Б. Дерман (член губернського комітету партії народної свободи) повідомив, що видання буде змішаного селянсько-міського типу, орієнтуватися на сільську інтелігенцію, що народжується, і запросив до співпраці губернський селянський з'їзд, де у той момент переважали впливи російських есерів. За його словами, друкувати україномовні статті можна, «але труднощі через (відсутність, – А. І.) співробітників, складача, коректора». Член Таврійської губернської земської управи і заступник Таврійського губернського комісара Тимчасового уряду П. Бобровський заявив, що земська управа і редакція газети «були проти друкування статей на місцевому українському наріччі» через відсутність технічних можливостей, але допускають можливість оприлюднення статей «випадкових співробітників і кореспондентів... без відкриття постійного відділу».

* * *

Посилання з боку представника губернської влади та редактора на технічні складнощі друкування україномовних статей більше нагадує приховування реальних мотивів, ніж щирі аргументації. Якраз влітку 1917 р. постало питання автономії України та включення до її меж Таврійської губернії. Представники російської ліберальної (члени ПНС) та революційної демократії (члени ПСР, РСДРП тощо), які тоді домінували у губернських органах

католинославської україномовної газети, а також висловила протест проти подання матеріалів у газеті спотвореною українською мовою.

На тому ж засіданні губернського земства було оголошено «особливу думку» щодо мови земської газети групи гласних, до якої увійшли В. Волик, П. Вовк, Г. Усатенко, С. Гавриленко, Г. Шут, Д. Тодоров, І. Стародубцев, Б. Меметов, І. Аметов, А. Ліберов і М. Скрипка. На їхнє прохання текст цієї заяви було додано до журналу засідань: «Беручи до уваги, що у північних повітах Таврійської губернії більшість населення українці, які є головними платниками земських зборів, ці останні мають право на більш уважне ставлення з боку губернського земства до своїх культурно-національних питань взагалі, і зокрема на право мати у земській газеті «Южные ведомости» особливий відділ, у якому всі статті, що стосуються українознавства, друкувалися б українською мовою, як більш зрозумілою місцевому українському населенню».

Надзвичайне Таврійське губернське земське зібрання 26 серпня 1917 року більшістю голосів питання про особливий український відділ у земській газеті відхилило, чим і позбавило більшість населення губернії мати можливість читати своєю рідною мовою про діяльність земства і загальних місцевих закладів.

Вважаючи таке рішення земського зібрання незрозумілим і однобічним, група гласних рішуче протестує проти такої постанови і заявляє, що буде утримуватися від агітації, яка веде до розповсюдження цієї газети серед українського населення Таврійської губернії».

На першому з'їзді українських організацій Таврії, який відбувся 12-13 (25-26) серпня 1917 р. у Сімферополі, було серед іншого ухвалено «для правдивого освітлення українського руху» та контрпропаганди оприлюднювати статті у газеті губернського земства. І україномовні матеріали на її шпальтах з'являлися восени 1917 р., хоча й нечасто, а тому навряд чи могли задовольнити потребу українців губернії в інформації рідною мовою.

* * *

Восени 1917 р. політична ситуація на постімперському просторі й, зокрема, у Криму і Північній Таврії стрімко змінювалася та загострювалася, особливо після більшовицького перевороту в Петрограді та проголошення УНР. 12 (25) листопада 1917 р. у Севастополі на честь останньої

На першому з'їзді українських організацій Таврії, який відбувся 12-13 (25-26) серпня 1917 р. у Сімферополі, було серед іншого ухвалено «для правдивого освітлення українського руху» та контрпропаганди оприлюднювати статті у газеті губернського земства. І україномовні матеріали на її шпальтах з'являлися восени 1917 р., хоча й нечасто, а тому навряд чи могли задовольнити потребу українців губернії в інформації рідною мовою.

події українські суспільно-політичні сили провели масову маніфестацію, а Чорноморський український військовий комітет завершив формування Севастопольської Української ради військових і робітничих депутатів. Ця рада випускала наприкінці 1917 – на поч. 1918 р. свій друкований орган – «Бюллетень Украинской рады Военных и Рабочих депутатов гор. Севастополя». Газета видавалася на кількох шпальтах переважно російською мовою. Після зміни політичної ситуації на поч. 1918 р. і захоплення влади в Криму ліворадикалами на чолі з більшовиками вона припинила своє існування.

Падіння ліворадикального режиму в Криму, який не мав широкої підтримки серед кримського населення, відбулося у квітні 1918 р. в результаті наступу військ Німеччини, УНР, кримськотатарського повстання у гірській частині півострова та дій проукраїнських сил у Керчі. Війська кайзерівського рейху скористалися дипломатичними помилками УНР та перевагою військових сил для виводу Кримської групи армії УНР з Криму і таким чином у травні 1918 р. повністю окупували його.

Влада Української Держави, яка виникла в результаті перевороту П. Скоропадського 29 квітня, з перших кроків взяла чіткий курс на приєднання Криму. З цією метою у травні 1918 р. створювалася цивільна та військова адміністрація для цього регіону, втім, реальної влади вона не отримала через позицію німецької сторони. Військові та цивільні керівники рейху не мали єдиної думки щодо майбутнього цінного у стратегічному плані Криму, але опрацьовували різні плани, зокрема, і його анексії або створення на його території маріонеткового державного утворення під своїм протекторатом.

Всередині кримського населення не було єдності щодо потрібної Криму форми політичного ладу. У травні 1918 р. Курултай кримськотатарського народу,

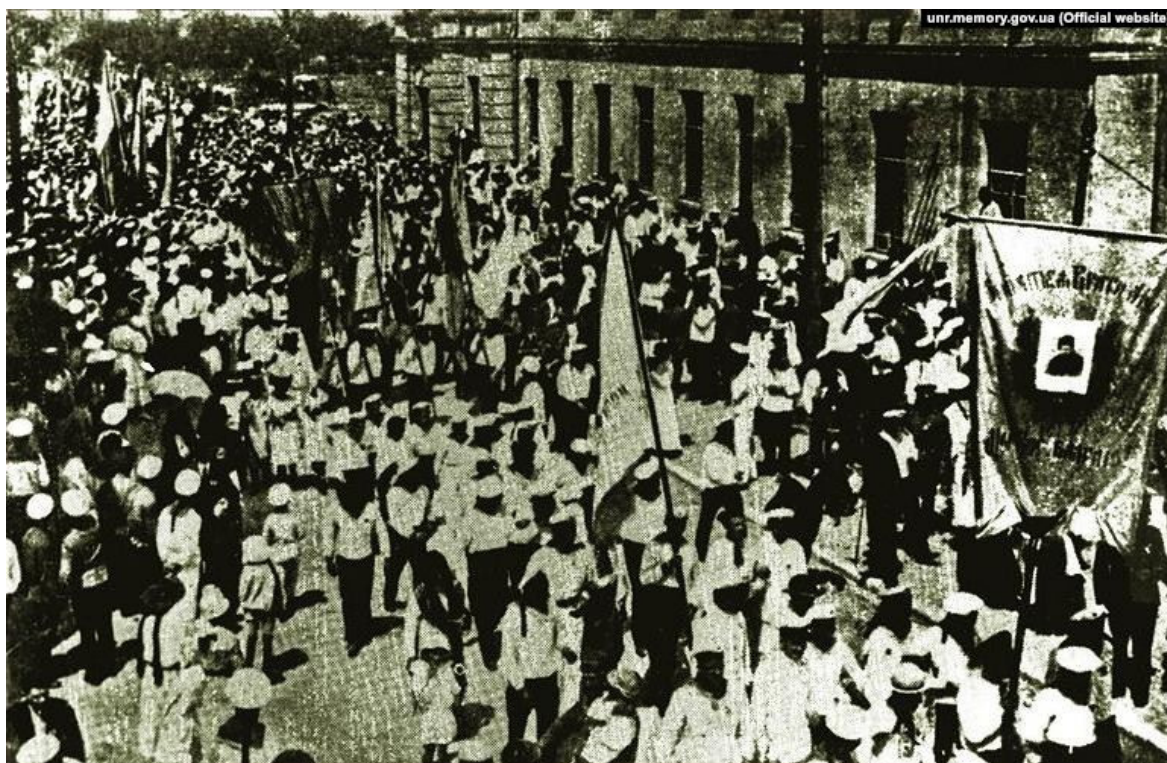
який відновив свою діяльність після розпуску більшовиками та на короткий час вийшов на перший план у політичному житті півострова, висунув гасло самостійного Криму. Окупаційна влада погодилася визнати право утворення крайової влади за Курултаєм, але через протидію російських кадетів та соціалістів, які домінували в органах самоврядування, уряд на чолі з представником кримськотатарського національного руху утворити так і не вдалося.

В умовах політичної невизначеності, дефіциту інформації, ворожого пропаганди для влади гетьмана П. Скоропадського важливо було доносити до кримчан свою точку зору та мати засоби впливу на громадську думку в Криму. Губернський комендант Таврії 31 травня 1918 р. доповідав військовому міністру, що в Таврії не все населення знало «про створення Головної влади на Україні».

Якщо така ситуація з інформацією була у Північній Таврії, яку контролювала влада Української Держави, то в Криму вона була гіршою. Тимчасовий комісар у справах громадян України в Криму Я. Христич у середині травня 1918 р. в Києві писав у звіті: «За той недовгий час перебування в Криму, з моїх переговорів з політиками краю я виніс таке враження, що коли буде наша добра воля і не втратимо моменту підготувати «Громадську думку», то коли зберуться Кримські установчі збори, можна бути впевненим – край забажає федерувати з Україною». Гетьманська влада вжила певних заходів для створення проукраїнської преси в Криму.

* * *

Сімферопольський повітовий староста Української Держави М. Благоновський у червні 1918 р., як мінімум, тричі доповідав губернському старості про потребу видавати російськомовну газету для інформування кримського населення «у потрібному напрямку». Окупаційна військова влада Німеччини ще у травні 1918 р. не пропустила повітових комендантів Української Держави до Криму, висилала українських військових за його межі, на більшості кораблів Чорноморського флоту у Севастополі замість українських підняла німецькі прапори, а у червні того року через провал переговорів кримськотатарських і проросійських політиків щодо утворення уряду Криму доручила створення Кримського крайового уряду литовському татарину, генерал-лейтенанту М. С. Сулькевичу. У російськомовній доповіді від 29 червня М. Благоновський, посилаючись на зміну політичної обстановки, особливо наго-

Маніфестація українців у Севастополі в 1917 р.

Письменник, журналіст та агроном Євген Ганейзер Українець. Крим, 1913 р.

лошував на необхідності видавати друкований орган російською мовою.

У цьому ж документі він залишив цінну згадку про видання у Сімферополі не названим по імені активістом сімферопольської української громади газети «Наш Степ».

Як консервативний представник влади, що постала в результаті скинення Української Центральної Ради, він був гостро критично налаштований до Української громади у Сімферополі, яка, на його думку, «прикриваючись культурно-просвітницькою діяльністю, підтримує і розвиває у середовищі українців, які живуть в Криму, тяжіння до нових

соціальних експериментів». «Та й важко розраховувати на те, щоб колишні ставленики Центральної Ради, ... вчорашні соціалісти могли б зрозуміти та підтримувати політику теперішнього Уряду», – писав М. Благоновський.

Він висловив здивування, що члену цієї громади – «дрібному чиновнику, людині без освіти» – МЗС доручило видавати газету в Криму. Останній, за даними старости, почав це робити у Сімферополі, але німці закрили її «за кілька днів за шкідливий напрям». «Після чого ця ж газета («Наш Степ») була перенесена у Мелітополь, але й тут Українська влада закрила її на десять днів за стат-

тю, спрямовану проти існуючої влади».

На нашу думку, гіперкритичне ставлення М. Благоновського до Української громади у Сімферополі є далеким від об'єктивності, скоріше, воно відбивало його консервативну політичну позицію. Втім, ця доповідь містить важливу згадку про видання у Сімферополі газети «Наш Степ», яку довелося перенести до Мелітополя лише через пряму заборону німецької окупаційної влади. Причому і там газета продовжувала друкувати матеріали про кримські громади українців і Крим загалом, а отже, була розрахована й на кримського україномовного читача. Так, наприклад, у червні 1918 р. «Наш Степ» оприлюднив дописи про феодосійську громаду, ситуацію в структурах кримського уряду у зв'язку з дорожнечою продуктів, отримання губернським кресленням Таврії 100 тисяч карбованців від українського Міністерства земельних справ для виплати зарплатні за червень урядовцям.

Видання позиціонувало себе як «українська народна громадсько-політична і літературна газета» і виходило «тимчасово тричі на тиждень» під гаслом «Нехай живе згода і братерство народів України!». Вартість одного номера складала 30 коп. У Мелітополі видавцем газети стало товариство «Каганець».

Для поширення проукраїнських настроїв у Криму МЗС Української Держави доручило письменнику, журналісту та агроному Є. А. Ганейзеру передавати кошти трьом кримським газетам, одну з яких він редагував. Припускаємо, що одним із цих видань була сімферопольська газета «Утро Юга». Загалом Є. Ганейзер відіграв улітку 1918 р. особливу роль у спробах налагодити неофіційні контакти між українською вла-

Делегати з'їзду українців (українських організацій) Криму, який відбувся у Сімферополі 28-29 серпня 1918 р., ухвалили 12 рішень, два з яких стосувалися газетної справи. Так, вони вирішили, що видання української газети російською мовою є необхідним і ухвалили вжити заходів, «аби було знайдено засоби на здійснення цієї справи». Друге рішення стосувалося підтримки української газети «Наш Степ»: «Маючи на увазі безпорадне становище газети «Наш Степ», з'їзд знаходить необхідним запропонувати Українським громадам у Криму прийти з грошовою допомогою в справі видання газети, а разом і літературною працею». Ситуація дуже нагадує ставлення сучасних держорганів до видання газети «Кримська світлиця»!

дою та Кримським крайовим урядом С. Сулькевича.

Делегати з'їзду українців (українських організацій) Криму, який відбувся у Сімферополі 28-29 серпня 1918 р., ухвалили 12 рішень, два з яких стосувалися газетної справи. Так, вони вирішили, що видання української газети російською мовою є необхідним і ухвалили вжити заходів, «аби було знайдено засоби на здійснення цієї справи». Друге рішення стосувалося підтримки української газети «Наш Степ»: «Маючи на увазі безпорадне становище газети «Наш Степ», з'їзд знаходить необхідним запропонувати Українським громадам у Криму прийти з грошовою допомогою в справі видання газети, а разом і літературною працею». Ситуація дуже нагадує ставлення сучасних держорганів до видання газети «Кримська світлиця»!

В умовах нестабільної суспільно-політичної та військової ситуації, економічних проблем наприкінці 1918-1920 р. представники організацій українців Криму стикнулися у сфері газетовидання не лише з проблемами слабкої фінансової бази, цензури чи браку паперу, а й з тим, що політичні режими, які контролювали півострів, ставилися приховано чи відверто негативно до проявів української ідентичності. Тому в 1919-1920 рр., імовірно, українська преса в Криму не виходила.

Українські газети Криму 1917-1918 рр. є цінним джерелом з історії кримської громади українців, містять цікаву інформацію про суспільно-політичне життя, а тому потребують подальшого виявлення і вивчення.

ЗАЛУЧЕННЯ ТАТАР У ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПРОЦЕС

ЯК ЦЕ БУЛО...

Після того, як радянська влада утвердилася на півострові, вона почала впроваджувати тут ті ж самі методи, які використовувала й раніше в інших захоплених регіонах. Як і в 1918 р., тепер на території півострова розпускалися колишні органи влади і створювалися нові, надзвичайні – військово-революційні комітети.

ТЕТЯНА БИКОВА,
к.і.н., науковий співробітник Інституту історії України НАН України

Спочатку їхній склад був багатопартійним. Однак більшовики шляхом розпуску і переобрань комітетів та інших заходів досягли повного витіснення з їхнього складу всіх конкурентів з інших партій і залишилися єдиними носіями влади. Вони зайняли в ревкомах панівне становище, зробивши їх слухняним знаряддям саме власної політики.

Протягом квітня 1919 р. ревкоми виникли в усіх більш-менш великих центрах Криму. Свою діяльність спочатку ревкоми, а потім кримський уряд розпочали з того, що розігнали створений Кримським крайовим урядом адміністративний апарат. Потім черга дійшла й до політичних партій. 16 квітня Сімферопольський військово-революційний комітет ухвалив рішення: «Через численні повстання на Україні, організовані лівими соціалістами-революціонерами як у тилу, так і в армії, – ревком висловлює негативне ставлення до партії соціалістів-революціонерів»¹. Після заборони партії лівих есерів така сама доля спіткала вірменську партію Дашнакцутюн. 22 квітня Сімферопольський ревком заборонив їй друкувати

Члени комуністичної партії Туреччини. Мустафа Субхі праворуч

Алі Боданінський, кримськотатарський просвітник, журналіст, політик

власну газету². 17 травня Кримський обком РКП(б) прийняв рішення: «На перших найближчих зборах ревкому порушити питання про виключення з ревкому партії Дашнакцутюн як партії націоналістичної»³.

Єдиною партією небільшовицької спрямованості, яку більшовики не заборонили, була кримськотатарська Міллі Фірка. Вона отримала офіційний дозвіл на легалізацію та випуск власної газети «Єні-Дунья»⁴. Пояснювалося це змінами у ставленні більшовиків до національної політики та їхнім намаганням використати національні сили півострова для зміцнення своєї влади. Більшовики зробили висновки з помилок, яких вони припустилися у 1918 р., під час існування Республіки Тавриди. ЦК РКП(б) чітко поставив перед Кримським обкомом завдання якнайширшого залучення кримських татар

до керівних органів створюваної республіки.

Прихильність Міллі Фірка до більшовиків, своєю чергою, була викликана тим, що її члени повірили гучним заявам нової влади щодо можливості відтворення кримської держави. А саме це прагнення, як відомо, було покладене в основу політичної програми партії. Через це Міллі Фірка ухвалила рішення підтримувати більшовицький уряд Кримської республіки⁵.

Оскільки місцевих кримських татар-комуністів було ще небагато, для роботи на півострові активно використовували «комуністів-турок», які приїхали з Туреччини (в тому числі М. Субхі). Цей «турецький загін» мав проводити «роз'яснювальну» роботу серед місцевих татар⁶. Крім того, до Криму «для допомоги місцевим товаришам» приїхав спеціально створений загін з 45 комуністів-турків⁷. До речі, згодом член Кримського обкому РКП(б) І. Шульман у звіті «Про роботу партійної організації Криму за період з травня 1918 р. до липня 1919 р.» зазначав, що мусульмани, які приїхали з Туреччини, палко вітали проголошення Кримської республіки і всіляко підкреслювали, що «цей факт значно посилив радянську орієнтацію на Сході»⁸.

Уже вказувалося, що наприкінці 1918 р. – на початку 1919 р. у лавах партії Міллі Фірка відбувся розкол. Лозунг Добровольчої армії про «єдину та неподільну державу йшов всупереч її планам

та бажанням. В підсумку стався вихід значної частини членів Міллі Фірка (А. Боданінський, І. Арабський, У. Боданінський, С. Ідрісов, В. Ібраїмов, У. Ібраїмов, С. Меметов та ін.) зі складу Курултаю. Через деякий час вони вступили до більшовицької партії, де утворили мусульманську секцію⁹.

Згодом Ю. Гавен писав: «Чи прийшли до нас деякі мілліфірківці? Так. Ідрісов, Сейдамет (так у тексті, – авт.), Меметов, Мамбетов (йдеться про Д. Мамбет Аджи, – авт.) – це ліве крило виступило проти лінії більшості й пізніше прийняло рішення боротися разом з Радами, і коли їх розкритикували (в Курултайі, – авт.), то ці люди перейшли до нас і працювали в Раді, але вони не відштовхнулися від Міллі-Фірки. Цікаво, що ще у вересні – жовтні 1918 р., коли курултайівці захопили (слово написано незрозуміло, – авт.) комісію, коли її підтримував Сулькевич, який підтримував дворянську лінію, тоді група, яку очолював Алі Боданінський, скликала тут (в Сімферополі, – авт.) і утворила військову раду й у лютому (1919 р., – авт.) зв'язалася з нашим підпільним комітетом. Тов. Гамарник у грудні 1918 р. робив доповідь для групи татарських працівників, де брали участь Алі Боданінський, Меметов і Мамбетов»¹⁰.

31 березня 1919 р. І. Шульман доводив до відома ЦК РКП(б) про те, що при обкомі створено Мусульманське бюро, найближчим завданням якого було «сприяння утворенню та розвитку партійних організацій і осередків серед мусульманського населення Криму, посиленню авторитету обкому та зростанню його впливу»¹¹. До складу президії цього бюро увійшли: М. Субхі (голова, турок за національністю) та секретарі І. Шульман і А. Боданінський¹². М. Субхі було призначено на посаду редактора газети «Єні-Дунья»¹³. Мусульманське бюро почало видавати газету «Догру йол» («Прямий шлях»)»¹⁴.

Далі буде...

Єдиною партією небільшовицької спрямованості, яку більшовики не заборонили, була кримськотатарська Міллі Фірка. Вона отримала офіційний дозвіл на легалізацію та випуск власної газети «Єні-Дунья». Пояснювалося це змінами у ставленні більшовиків до національної політики та їхнім намаганням використати національні сили півострова для зміцнення своєї влади. Більшовики зробили висновки з помилок, яких вони припустилися у 1918 р., під час існування Республіки Тавриди. ЦК РКП(б) чітко поставив перед Кримським обкомом завдання якнайширшого залучення кримських татар до керівних органів створюваної республіки.

- 1 Державний архів Автономної Республіки Крим (далі – ДААРК). – Ф.-П. 1733. – Оп. 1. – Спр. 173. – Арк. 22.
- 2 Там само. – Арк. 45.
- 3 Там само. – Ф.-П. 1. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 8.
- 4 Зарубин А.Г., Зарубин В.Г. Без победителей. Из истории гражданской войны в Крыму. – Симферополь, 2008. – С. 507.
- 5 Гарчев П.І., Овод В.В. Про створення Кримської Радянської Республіки в 1919 р. // УДЖ. – 1992. – № 4. – С. 31.
- 6 ДААРК. – Ф.-П. 150. – Оп. 1. – Спр. 114. – Арк. 29-30.
- 7 Кримськотатарская энциклопедия / Состав. Р.И. Музафаров. – Т. 2. – Симферополь, 1995. – С. 686.
- 8 ДААРК. – Ф.-П. 1. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 26.
- 9 Зарубин А.Г. К истории Милли-Фирка (Национальной партии) // Крымский музей (Симферополь). – 1994. – № 1. – С. 43.
- 10 ДААРК. – Ф.-П. 150. – Оп. 1. – Спр. 313. – Арк. 122-123.
- 11 Там само. – Ф.-П. 1. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 13; Аникеев В.В. Деятельность ЦК РКП(б) 1918-1919 гг. (Хроника событий). – М., 1976. – С. 310.
- 12 ДААРК. – Ф.-П. 1. – Оп. 1. – Спр. 7. – Арк. 9 – 9 зв.
- 13 Загородский Ф.С. Борьба с деникинщиной и интервенцией в Крыму. – Симферополь, 1940. – С. 76.
- 14 Бояджиев Т. Крымско-татарская молодежь в революции. Краткий очерк из истории национально-буржуазного и коммунистического движения среди татарской молодежи Крыма. – Симферополь, 1930. – С. 51.

НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ» ДРУКУЮТЬСЯ ІНФОРМАЦІЙНІ ТА АНАЛІТИЧНІ СТАТТІ, РОЗМІЩЕНІ НА САЙТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГЕНЦІЇ «ГОЛОС КРИМУ» [HTTP://VOICECRIMEA.COM.UA/](http://VOICECRIMEA.COM.UA/) – ОФІЦІЙНОГО КРИМСЬКОГО МЕДІА ПАРТНЕРА.

ЦЕЙ НОМЕР ГАЗЕТИ «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ» ВИДАЄТЬСЯ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ «УКРАЇНО, НЕ ЗАБУВАЙ! КРИМ В ОКУПАЦІЇ!» ЗА ПІДТРИМКИ ФОНДУ РОЗВИТКУ ЗМІ ПОСОЛЬСТВА США В УКРАЇНІ (05 ЧЕРВНЯ 2020 РОКУ – 05 КВІТНЯ 2021 РОКУ).

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

ОКУПОВАНЕ МОРЕ: ЧОМУ ДЕЛЬФІНІВ СТАЄ МЕНШЕ

Протягом періоду російської окупації Криму з півострова надходять тривожні новини про значну шкоду, якої зазнає його екосистема в результаті злочинних дій держави-окупанта. При цьому катастрофічні наслідки своєї діяльності визнають і самі її представники. Водночас періодично триває «пошук відьом», серед яких час від часу традиційно вказуються «диверсанти з України». У розвідці нашого кореспондента ми спробуємо дізнатися, чому останнім часом на чорноморському та азовському узбережжях Криму дедалі частіше знаходять тіла дельфінів з ознаками насильницької смерті, а також чому Чорне море ризикує осиротіти без цих унікальних тварин, які час від часу викидаються на береги півострова, загарбаного державою-агресором.

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-художня і публіцистична газета Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 23715-13555Р від 06.02.2019 р.

Засновники

Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
Громадська організація «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім»

Видавець

ТОВ «Видавничий дім «Українська культура»

Юридична адреса

03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1

Директор

Євген БУКЕТ

Головний редактор

Андрій ЩЕКУН

Дизайн та верстка

В'ячеслав ЮРЧЕНКО

Надруковано: ФОП Хісамдінов А. Ю.

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову. Зміст газети поширюється на умовах ліцензії CC BY 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету

Передплатна ціна на 2020 р.: на 6 місяців – 162,90 грн. на рік – 325,80 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонементу.

Передплатний індекс

90269

Наклад 1000 прим.
Ціна договірна

